

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Svårigheter och möjligheter vid integrering av skapande verksamheter

En kvalitativ undersökning av tre lärares erfarenheter

Elin Asteberg Segersson
Emily Bergholtz

LAU350

Handledare: Tobias Pettersson

Rapportnummer: VT07-1190-10

Abstract

Asteberg Segersson, Elin och Bergholtz, Emily: *Svårigheter och möjligheter vid integrering av skapande verksamhet. En kvalitativ undersökning om tre lärares erfarenheter*
Examensarbete inom lärarutbildningen om 10 poäng, Göteborgs universitet, VT 2007

Nyckelord: skapande verksamhet, integrering, tidiga åldrar, möjligheter, svårigheter.

Studiens syfte var att undersöka vad olika lärare ser för möjligheter respektive svårigheter med att integrera skapande ämnen i de traditionellt teoretiska ämnena i skolans tidigare åldrar.

Arbetet har en litteraturgenomgång och en empirisk studie. Vi valde att använda oss av kvalitativ intervju där vi tillfrågade sex verksamma pedagoger i skolans tidigare åldrar. Tre av de tillfrågade tackade ja till att delta i undersökningen.

Vi fick information om vad lärarna ser som möjligheter respektive svårigheter med att arbeta med skapande ämnen. De huvudsakliga möjligheterna var att pedagogerna har ekonomiska resurser att köpa in det material de behöver. Två av pedagogerna anser att barnen genom skapande verksamheter kan inhämta kunskap inom teoretiska ämnen med skapande verksamheter som verktyg. De tre informanterna nämner också att skapande verksamheter är viktigt då de utvecklar elevernas alla sinnen. De svårigheter pedagogerna såg var i huvudsak att det var svårt att få tiden att räcka till och att antalet personal i barngruppen borde vara större.

Vår analys av intervjuunderlaget visar också att de tillfrågade lärarna har olika syn på vad skapande verksamhet innebär. Eftersom litteraturen inte ger någon exakt beskrivning av vad begreppet skapande verksamheter innefattar, gjorde vi en sammanställning av vilka ämnen inriktningen skapande verksamheter för tidiga åldrar innehåller. Inriktningen ingår i lärarutbildningen vid Göteborgs universitet. Följande ämnen ingår: musik, bild, dans, drama, rytmik och slöjd. Med hjälp av tidigare forskning och teorier i litteraturen sammanställde vi en egen definition av begreppet skapande verksamheter. Vår analys tyder också på att pedagogens synsätt på skapande verksamheter syfte, är viktig vid resultatet av integreringen. De två lärarna som har ett instrumentellt synsätt verkar lyckas bättre med integreringen, än den lärare som har ett intrinsiskt synsätt.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte, frågeställningar och problemformulering	6
3. Vad säger läroplanerna om skapande verksamhet?	7
4. Teori.....	8
4.1 Intrinsikal eller instrumentell – två olika sätt att se på syftet med skapande verksamhet.....	8
4.2 Skapande verksamhet enligt lärarutbildningen i Göteborg.....	8
4.2.1 Musik	9
4.2.2 Bild.....	9
4.2.3 Dans	10
4.2.4 Slöjd	11
4.2.5 Drama.....	11
4.2.6 Rytmik.....	12
4.3 Forskning och teorier kring skapande verksamheter	12
4.3.1 Dewey	12
4.3.2 Gardner	13
4.3.3 Reggio Emilia – Pedagogisk syn på fysisk miljö	13
4.3.4 Lev S. Vygotskij.....	14
4.3.5 Emotionell intelligens enligt Malcolm Ross.....	14
4.3.6 Pedagogens roll enligt Ann Granberg	15
5. Metodval	16
5.1 Intervjufrågornas utformning.....	16
5.2 Urval	17
5.3 Förintervju – Pilotfall	17
5.4 Etik.....	17
5.5 Genomförande.....	18
5.6 Bearbetning av insamlat material.....	18
6. Materialpresentation och analys	19
6.1 Informantpresentation.....	19
6.2 Resultatredovisning	19
6.3 Lärarnas syn på skapande verksamhet	20
6.4 Hinder vid skapande verksamhet	21
6.5 Möjligheter vid skapande verksamheter.....	22
6.6 Troliga hinder och möjligheter som inte upplevdes av lärarna:.....	24
6.7 Varför lyckas/lyckas inte integreringen av skapande verksamheter?.....	24
7. Sammanfattning och slutdiskussion	27
7.1 Framtida forskning	27
7.2 Konsekvenser för läraryrket.....	28
8. Referenslista:.....	29
9. Bilagor:	31

1. Inledning

Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål, måste jag först finna henne där hon är och börja just där. Den som inte kan det lurar sig själv när hon tror att hon kan hjälpa andra. För att hjälpa någon måste jag visserligen förstå mer än vad han gör, men först och främst förstå det han förstår. Om jag inte kan det så hjälper det inte att jag kan och vet mera. Vill jag ändå visa hur mycket jag kan beror det på att jag är fåfång och högmodig och egentligen vill bli beundrad av den andre i stället för att hjälpa honom. All äkta hjälpsamhet börjar med ödmjukhet inför den jag vill hjälpa, och därmed måste jag förstå att detta med att hjälpa inte är att vilja härskas utan att vilja tjäna. Kan jag inte detta så kan jag heller inte hjälpa någon. Sören Kirkegaard.

(citerat ur Centerheim-Jogeroth (1988:1)

Med ovanstående citat vill vi belysa vikten av att möta individen där hon är och med hjälp av de redskap hon behärskar. Vi tänker oss att skapande ämnen kan vara ett medel vid kunskapsinhämtning för många av skolans elever. Alla barn skall få möjlighet att utveckla sina språk såväl de talade, skriftliga, musikaliska, kroppsliga, dramatiska och bildliga. Detta menar vi med stöd i läroplanen (se exempelvis Lpo 94 i *Lärarens handbok*, 2001:15).

Under vår utbildning har man ofta diskuterat vikten av att barn skall få möjlighet att lära sig att inhämta kunskap på olika sätt. Man har pratat om att alla sinnen bör stimuleras och att man som pedagog skall ge möjlighet till det. Vi har fått höra att barnen genom skapande ämnen får utlopp för sin kreativitet och skaparlust. Vi har också fått höra under vår utbildning att om man utgår från barns intresse, behov, kunskap och intelligens visar barnet ett större intresse för skolan. Detta intresse tror vi leder till större kunskapsinhämtning.

Under ett år läste vi Svenska för tidigare åldrar tillsammans. I studiegruppen diskuterade vi ofta på vilket sätt eleverna borde få möjlighet att tillägna sig nya kunskaper. Vår bestämda uppfattning är att alla barn är olika och har olika inlärningssätt. För att så många elever som möjligt skall kunna inhämta ny kunskap krävs därför variation i undervisningen. Vi har under vår egen tidiga skolgång fått erfara att denna variation av undervisningsstil inte förekommer. Våra lärare använde sig näst intill uteslutande av svenskalektioner i form av läsning och skrivning och matematiken var också prioriterad. Eftersom vår och många andras inlärningsprocess fungerar bättre när vi får lov att använda oss av flera sinnen när vi inhämtar kunskap, undrar vi varför inte fler pedagoger använder sig av skapande verksamheter i större utsträckning. När vi diskuterat detta har frågor kring integrering av skapande ämnen väckts hos oss.

Med den erfarenhet vi har av skola i form av egen skolgång och verksamhetsförlagd utbildning, ser vi att det finns många barn som skulle behöva andra metoder vid själva inlärningsprocessen än de metoder som erbjuds. Enligt Lpo 94 *skall* undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Ibid:10). Ett av skolans mål är också att sträva efter att varje elev utvecklar nyfikenhet och lust att lära och även utvecklar sitt eget sätt att lära (Ibid:14). Ges verkligen denna möjlighet?

Skolan ansvarar även för att varje elev efter genomgången grundskola kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans (Ibid:15) samt att eleven har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud (Ibid:15). Även här

ser vi klart att några av dessa uttrycksformer i stor utsträckning inte finns med i dagens undervisning. Drama och dans förekommer nästan inte alls, mer än någon gång per år.

Utifrån denna problematik blev vi intresserade av *vad* det är som gör att skapande verksamheter inte har så stor utbredning i våra skolor som de kunde haft. Genom att undersöka vad som hindrar dess utbredning och vad som främjar den skulle det vara möjligt att peka på hinder och möjligheter för en lyckad framtida integrering av skapande verksamheter i den traditionellt mer teoretiska undervisningen

2. Syfte, frågeställningar och problemformulering

Syftet med detta arbete är att undersöka vad lärare ser som hinder och möjligheter vid användande och integrering av skapande verksamheter inom skolan.

Våra fyra frågeställningar är följande:

1. Vilken syn har lärarna på innebörden av begreppet skapande verksamhet?
2. Vad upplever lärarna för hinder vid integrering av skapande verksamheter inom skolan?
3. Vad upplever lärarna för möjligheter vid integrering av skapande verksamheter inom skolan?
4. Varför lyckas/lyckas inte integreringen av skapande verksamheter?

3. Vad säger läroplanerna om skapande verksamhet?

Både i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) och i läroplanen för förskolan (Lpfö 98) finns det mycket som talar för skapande verksamhet i form av musik, dans, drama, och bild och det står att läsa en hel del om att man skall och bör använda sig av dessa skapande ämnen. Leken, skapande och kreativitet är något som lyfts fram med jämna mellanrum. Det finns ett ganska långt stycke som vi anser vara en bra sammanfattning av hela den skapande verksamheten och skolans uppdrag kring den.

Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig (Lpo 94:12).

Vidare står det att ”undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov [...] därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.” (Lpo 94:10). Här ser vi ett tydligt exempel på att man som pedagog skall utforma undervisningen på fler sätt än ett, för

alla har olika sätt att inhämta och tillvarata kunskap. Det står också att skolan har som mål att uppnå:

[...] att varje elev efter genomgången grundskola skall kunna utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttryckssätt som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans (Lpo 94:15).

Läraren skall också ”organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.” (Lpo 94:17). I Lpfö 98 skriver man att ”förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama.” (Lpfö 98:31). ”Intressen skall också uppmuntras” (Ibid: 27).

4. Teori

4.1 Intrinsikal eller instrumentell – två olika sätt att se på syftet med skapande verksamhet

Vi är intresserade av vilken syn pedagogen har på skapande verksamhet då vi tror att synen spelar en roll för hur väl integreringen lyckas. I detta avsnitt behandlar vi två sätt att förhålla sig till skapande verksamheter.

Det pågår en ständig diskussion inom skolan om vilken roll de estetiska ämnena ska ha. Det finns två olika huvudriktningar inom synen på vad ämnena syftar till att uppnå hos eleven. Det ena synsättet är det så kallade intrinsikala. Med ett intrinsikalt synsätt på det specifika ämnet menas att målet för verksamheten som utförs ligger inom det specifika ämnesområdet. Det vill säga att man använder exempelvis bildämnet för att uppnå ett mål inom ämnet bild. Det andra synsättet kallas instrumentellt. Har du ett instrumentellt synsätt så ligger målet för verksamheten du bedriver, utanför det utövade ämnet. Det vill säga att du använder det estetiska ämnet som ett instrument för att uppnå ett mål utanför ämnet. Catharina Elsner är fil.dr. i konstvetenskap och menar att den så kallade nyestetiska rörelsen är negativt inställd till det instrumentella sättet att se skapande verksamheter. De upplever att sättet att se det ”fria skapandet” som en väg till emotionell utveckling är missgynnande för de estetiska verksamheterna. De menar att konstarnas kulturella egenvärde och deras symbolsystem ska sättas i fokus. Elsner anser även att kursplanerna för musik och bild i Lpo94 är utformade utifrån ett intrinsikalt perspektiv. Ämnens kursplaner belyser alltså egenvärdet i de båda ämnena (Elsner i Marner & Örtegren 2003:46f).

Marner & Örtegren (2003) anser att det är viktigt att det mediespecifika för varje estetiskt ämne definieras i kursplanen för respektive ämne. Inte för att premiera ämnesinriktad (intrinsikal) metod utan snarare för att göra en viktig markering då de estetiska ämnena befinner sig i en svag position. Författarna menar vidare att ett viktigt steg i kvalitetssäkringen av de estetiska ämnena är tydligt formulerade kursplaner. Med en intrinsikal och mediespecifikt formulerad kursplan menar Marner & Örtegren (2003) att kursplanens mål inte kan modifieras lika lätt av obehörig personal eller resursbrist. Författarna anser även att en tydlig kursplan med en välformulerad kärna och tydliga mål, är viktig då de estetiska ämnena är otillräckligt vetenskapligt utforskade.

4.2 Skapande verksamhet enligt lärarutbildningen i Göteborg

Vi har inte funnit någon exakt definition av begreppet ”skapande verksamhet” i den litteratur vi använt oss av i arbetet med vår uppsats. Därför har vi utgått från innehållet i inriktningen Skapande verksamhet vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet. I inriktningens kursplan nämns musik, bild, dans, drama, slöjd och rytmik.

Det finns inte så mycket forskning på begreppet skapande verksamhet, särskilt inte på rytmik och slöjd. Inom den engelska skolan har det pågått en debatt om vilka ämnen som skall ingå i de estetiska verksamheterna. Diskussionen handlar bland annat om huruvida man skall anse skönlitterärt skrivande som en estetisk aktivitet. Denna debatt förs sällan eller aldrig i Sverige (Elsner, 1999). Skälet till att vi här nämner engelska förhållanden är att denna aspekt återkommer i vårt intervjumaterial.

Vi ger här en kort redogörelse för vad litteraturen säger om de olika ämnena. De frågor vi utgått ifrån i beskrivningen av ämnena är följande: Vad betyder skapande? Varför är det enligt forskare och pedagoger på fältet viktigt att utöva skapande verksamheter? Detta har vi gjort för att kunna göra en egen begreppsförklaring. Vi vill understryka att denna definition inte är vedertagen, utan endast ett försök ifrån vår sida, att ge en klarare bild av vad begreppet skapande verksamheter kan tänkas innefatta.

4.2.1 Musik

En verksamhet som i sammanhanget räknas som skapande är musik. Mats Uddholm skriver i sin bok *Pedagogen och den musikaliska människan* (1993) att alla människor är musikaliska och att alla människor behöver musikalisk stimulans. Alla kan uppleva musik och det genom att finna ett flöde i musiken. Flöde är det samma som musikalitet enligt Uddholm. Han skriver:

För att uppleva musik måste vi vara musikaliska och vår förmåga att uppleva musik skulle vara meningslös om det inte fanns musik (1993: 24, 26).

När nu musiken är så viktig för alla människor som Uddholm hävdar, kanske vi skulle fundera på om vi inte i skolan skulle arbeta oftare utifrån den. Att integrera musiken i ”den vanliga undervisningen” och inte bara ha musikundervisning en gång i veckan. Han skriver att ”alla pedagoger kan målmedvetet använda sig av musik i sitt arbete.” Det finns ingen färdig musikmetodik, utan alla pedagoger bör använda sig av den kunskap, fantasi och färdighet den besitter. Många tänker att musiken får någon annan sköta för att det kan jag inte. Men Uddholm menar att ”den enskilda människans förmåga blir större om alla hennes delförmågor stimuleras (1993:29).

Vi tolkar detta som att Uddholm menar att uttalande som att förmågan att ta till sig kunskap blir bättre genom att man tillfredställer alla sina sinnen och intelligenser. Uddholm har en instrumentell syn på skapande verksamheter.

Mats Uddholms personliga mål med sin undervisning är många och vi kommer att nämna några av dem. Han menar att musiken skapar en atmosfär av trygghet, väcker intresse för traditioner, man ger alla i gruppen handlingsutrymme, bejakar improvisation, sprider ansvar och får gruppen att känna gemenskap.

4.2.2 Bild

En andra verksamhet som räknas som skapande är bild. När det gäller ämnet bild så bör man enligt författaren Hans Wetterholm se bilden som en del av vårt språk och vi bör öva upp vår förmåga att använda den som ett av alla uttrycksmedel. Han ser bilden som ett led i en process och han menar att man aldrig får se produkten som det slutgiltiga målet, utan vägen till produkten är det viktiga. Alla barn har sina individuella uttrycksbehov, och bilden är ett av dem (1992:8). Han tycker också att pedagoger saknar en gemensam grundsyn på ämnet som sådant, och att den syn som finns eller funnits ofta har fått vara ett hinder för att ämnet skall kunna utvecklas. Några vanliga argumentationer för bildämnet är att ”svaga elever kan få rita och måla”, ”elever behöver avkoppling”, ”eleverna bör lära sig att använda olika material” och ”för att öva upp sin motorik”. Jan Thavenius skriver också om denna grundsyn på skapande verksamhet som ett problem. Han säger; ”Det är inget fel med avkoppling. Men är det inte lite väl anspråkslöst att ha avkoppling som mål för ”kultur i skolan?” Han diskuterar även ”skapandet för skapandets skull”. Att det inte är själva produkten som är målet utan processen som individen går igenom fram till produkten (2004:91). Thavenius har en intrinsikal syn på bildämnets syfte. Vidare står det:

Barns förmåga att uttrycka sig i bild är grundläggande för barnkulturen. Att ge utrymme för barns bildarbete är att stimulera deras nyfikenhet, skaparvilja och berättarglädje. Det bildspråk som barnen har med sig när de kommer till skolan är tidigt ett rikt och nyanserat språk. Barnen uttrycker vad de känner och vet och bearbetar nya intryck. I bildarbetet gör de sina tankar och föreställningar synliga för sig själva och andra. (Thavenius 2004:97)

Wetterholm skriver också att i det pedagogiska programmet för förskolan står det att ”bild- och formskapande är viktigt för deras (barnens) utveckling”, att det ger ”utlopp för fantasin” och att bilden ”ger stora möjligheter att tillvarata barnens olika kulturarv” (Wetterholm 1996:52).

4.2.3 Dans

En tredje verksamhet som räknas som skapande är ämnet dans. Danshögskolans metodskrift (1990) skriver att:

Dansen är naturlig och ursprunglig för människan. Långt innan barnet uttrycker sig på annat sätt uttrycker det sig med sin kropp. Och rör sig spontant när det hör musik. (Malmsjö, 1990:6).

Författarna menar att dansen är ett språk och den ger utlopp för lek och rörelse som alla barn har behov av. Den blir som en kontrast eller ett komplement till det annars så stillasittande

arbetet vid skolbänken. Författarna menar att dansen är en umgängesform som i högsta grad är personlighetsutvecklande. Dansen utvecklar också samarbetsförmågan och den ger oss tillfälle att lära känna varandras kulturer. Eleverna får en mindre aggressiv kroppskontakt och dansen ger också tillfälle att öva på relationerna mellan pojke och flicka. Man utmanar elevernas traditionella könsmonster genom dansen. De anser att det är nödvändigt att lära sig det ursprungliga språket som dansen är, för att kunna erövra tal- och skriftspråket och tycker därför att man ska ha obligatorisk dansundervisning. För om man skall lära barnen att språka genom dansen måste dansen finnas med som en naturlig del av undervisningen varje dag. De menar att om barnen bara får dansa vuxna människors turer och olika steg lite då och då så att endast danstraditionen hålls vid liv, ger det inte tillräckligt med tillfälle att få uttrycka sig genom dansen. I och med att man tränar den motoriska färdigheten, koordinationen och utvecklar kroppsmedvetenheten ökar man också individens självtillit. Dansen ses som ett pedagogiskt redskap och denna har både ett intrinsikalt och instrumentellt värde i undervisningen då man kan använda den som ett instrument att nå till andra mål, men den har också ett egenvärde.

4.2.4 Slöjd

En fjärde verksamhet är ämnet slöjd. Ordet slöjd kommer från det fornsvenska ordet slöghp, som står för slughet, flitighet, skicklighet, kunnighet och klokhets (www.ne.se). Med termen slöjd avses;

1. Slöjdarbete i hemmet, det vill säga husbehovsslöjd eller hemslöjd.
2. Yrkesmässigt slöjdande, det vill säga hantverk.
3. Konstnärligt slöjdande, så kallat konsthantverk eller konstslöjd.
4. Slöjd kan också vara ett samlingsnamn för undervisning i slöjdens olika material vid utbildningsrelaterad slöjd på alla nivåer i utbildningssystemet (Johansson, 2002:2).

När man utövar slöjd engageras och utvecklas synsinnets och det taktila sinnet (känslan).

Sinnesträningen går ut på att lära sig uppleva skillnader, likheter och nyanser hos föremålens egenskaper och de intryck man önskar omforma till uttryck (Carlsen & Samuelsen, 1991:133).

Även motoriken tränas upp vid slöjdutövning. Synen och känslan sammanförs och befruktas varandra. Detta leder till en högre kropps- och rumsmedvetenhet. Skapandet i form av slöjd kan ses som ett instrument till kunskap i andra ämnen men kan också ses som intrinsikalt då ämnet har ett värde i sig.

4.2.5 Drama

En femte verksamhet är ämnet drama. Ordet drama kommer från grekiskan och betyder kult och handling (Anterot-Johansson, 1998:13).

Inom grundskolans värld används främst det litteraturen beskriver som pedagogiskt drama.

Man skulle kunna beskriva pedagogiskt drama som en metod att använda lekar, kommunikationsövningar, gruppövningar, dramatiskt skapande och teater i ett medvetet pedagogiskt syfte (Erbert & Rasmusson, 1991:7).

Erbert och Rasmusson har ett instrumentellt synsätt på dramaämnets uppgift. Då de anser att drama kan användas vid träning i olika former av övningar i exempelvis kommunikation. Viktiga komponenter inom pedagogiskt drama är olika övningar i koncentration, rörelse, iakttagelse, trygghet, kontakt och association. Genom att praktisera pedagogiskt drama utvecklar man sin personlighet och sin kommunikationsförmåga. Detta kan leda till ökat självförtroende som i sin tur leder till att man får lättare att kommunicera med andra.

Medkänslan stärks också när man utövar pedagogiskt drama. När eleven får möjlighet att pröva olika roller ökar förståelsen för andra individers situation. Drama kan därför med fördel användas när det uppstår bråk mellan elever i klassen. Genom att gå in i varandras roller och se genom den andres ögon blir bilden tydligare av hur den andre känner. Upplevelsen och förståelsen av hur motparten känner blir förståelig genom att flera sinnen samarbetar i drama.

Detta att bli medveten om sin totala förmåga till sinnesuppfattning, utveckla kroppsmedvetenhet (spänning/ avspänning, sensitivitet, trygghet) och efter hand få pröva sig själv i olika sociala samspelssituationer hör till det vi kan kalla grundträningen (Carlsen & Samuelson, 1991:128).

Att behärska sin kropps signaler ger en trygghet. Grundträningen hjälper barnen att på ett medvetet sätt exempelvis kunna slappna av i en stressad situation. Anterot-Johansson (1998) skriver;

Genom drama kan man medvetandegöra begrepp och företeelser, göra upptäckter och skaffa sig aha-upplevelser och uttrycka vad man känner och tänker. Framförallt kan man lära genom drama (Anterot-Johansson, 1998:14).

4.2.6 Rytmik

En sjätte verksamhet är ämnet rytmik. Rytmik är, enligt Nationalencyklopedin, systematiserade övningar av den musikaliska sensibiliteten (Nationalencyklopedin, 2007).

Emil Jacques-Dalcroze är en av de rytmikpedagoger som anses lagt grunden till den metod som är vanligast förekommande idag. Han ”utgick från att kroppen är musikerns primära instrument, och att rytmen med dess rötter i fysiska rörelser är den primära organisatören av musikaliska element.” (Sundin 1995:128). Jacques-Dalcroze hade som ambition att utveckla ett sorts inre gehör där hela kroppen får förståelse för musiken. Han utvecklade en så kallad rytmikgymnastik som syftade till att sammankoppla öra, hjärna, strupe till ett inre öra. Genom att utöva rytmikgymnastiken anses man nå en större förståelse för musik med hela sin organism. Denna rytmikgymnastik kom senare att kallas Rytmik. Enligt Jacques-Dalcroze syftar rytmikundervisningen till att:

- Utveckla rytmkänslan i hela organismen.
- Skapa känsla för ordning och balans efter att ha uppövat alla våra motoriska anlag.
- Utveckla den skapande förmågan (improvisation).

Denna metod som senare blev känd kom att kallas för Dalcroze-metoden. (Bertolotto i Adolfson & Löfgren, 2006:7).

Jacques-Dalcroze synsätt på rytmik kan anses vara intrinsikalt, då syftet med aktiviteten ligger inom det specifika ämnets ramar.

4.3 Forskning och teorier kring skapande verksamheter

Varför bör då skapande verksamheter ha en plats i skolans värld? I följande avsnitt fördjupas argumentationen kring skapande verksameters instrumentella värde. Här ges bland annat Reggio Emilia, Gardners, Vygotskijs och Deweys tankar som exempel på hur skapande verksamheter kan användas vid kunskapsinhämtning och sinnesutveckling.

4.3.1 Dewey

En av dem är John Dewey som har myntat uttrycket ”Learning by doing”. Han menar att man lär sig bäst genom att göra och att använda händerna vid själva skapandet. All kunskap måste kännas relevant och ha någon slags verklighetsförankring. Dewey menade att genom praktiska övningar kunde man lära sig mest och övningarna skulle vara så långt ifrån ett konstruerat inlärningsätt som möjligt. Han ville att skolan skulle påminna om det reella liv som vi lever (www.itis.gov.se). Han betonade också vikten av att skolan måste formas i den takt som samhället förändrades. Undervisningen skall växa fram ur barnens behov och erfarenheter. Dewey ville ha en allsidig skola och utbildning där människan själv skulle få utvecklas och ta ansvar för sitt liv (Säljö 2003:73).

4.3.2 Gardner

Howard Gardner är en annan av forskarna som menar att alla människor har olika slags intelligenser. Han kallar det multipla intelligenser. ”Det handlar inte om hur intelligent du är, utan om hur du är intelligent.” Det här är en av Gardners berömda deviser. Han menar också att den västerländska skolan har varit dålig på att låta människors olika intelligenser komma till sin rätt. Han säger att det bara är två av de nio intelligenserna som har uppmuntrats. Nämligen Logisk/Matematisk och Verbal/Lingvistisk. Gardners grundtanke är att människan blir mer engagerad och motiverad om den får använda sig av den intelligens som ligger personen närmast till hands och att man utgår från det som personen har intresse för. Genom att som pedagog lära känna igen de olika intelligenser kan vi möta varje barn med olika verktyg, för att där finna ingångar som väcker intresse, lust och nyfikenhet. Enligt denna analys kan alla lära sig och känna igen världen på olika sätt, där ingenting behöver vara viktigare än det andra. Han har hittills definierat nio olika intelligenser och hans forskning har lett till en systematisering av de olika intelligenserna. Dessa är Logisk/Matematisk, Verbal/Lingvistisk, Visuell/Spatial, Musikalisk/Rytmsk, Kroppslig/Kinestetisk, Existentiell, Natur, Social och Intuitiv (<http://larstilar.cfl.se//default.asp?sid=1351>).

4.3.3 Reggio Emilia – Pedagogisk syn på fysisk miljö

Ett exempel på en pedagogik där den fysiska miljön anses viktig för kunskapsinhämtning är

Reggio Emiliapedagogiken. Grundaren av pedagogiken – Loris Malaguzzi myntade uttrycket ”barn har hundra språk men berövas nittionio”. Med detta menade han att ett barn har möjlighet att förmedla sig med hjälp av hundra olika uttrycksmedel. Malaguzzi ansåg att alla de hundra språken behöver näring och stimulans för att inte gå förlorade. Han menar att inom den västerländska skolans verksamhet arbetar man bara utifrån några få språk, verbal och logisk/matematisk. Inom Reggio Emilia menar man att ”Människan har förmåga att uttrycka sig på flera sätt varav bildspråket är ett och det verbala ett annat”. Och ”Om ett uttryckssätt utvecklas, gynnas även andra”. Reggio Emilias skolors vision är också ”att stödja varje individ i sin kunskapsutveckling genom att utveckla en mångfald kompetenser i lek, konstnärligt skapande och en demokratisk dialog mellan människor” (Lindö 2004:212). Inom Reggio Emilia, anses den fysiska miljön spela stor roll för barnens utveckling. Man talar om de tre pedagogerna; forskollärarna, barngruppen och den fysiska miljön. Därför ska lokalerna eleverna vistas i på så många sätt som möjligt inbjuda till nyfikenhet, lust till lärande och kommunikation. Väggar ska vara fulla med bilder och föremål.

Rummet ska inte bara vara ett rum, utan en plats som barnet kan ha en dialog med. Miljön ska uppmuntra till kommunikation, lek, utforskande och lärande (Gedin & Sjöholm 1995:109).

Dokumentation av barnens arbete är också en viktig del för att göra miljön till den tredje pedagogen. Pedagogerna dokumenterar med fotografi steg för steg processen från idéstadium till färdig produkt. Dessa fotografier med tillhörande text hängs upp på väggarna tillsammans med barnens bilder och deras egenproducerade föremål. Lokalen ska ge möjlighet till att experimentera och forska fram nya insikter hos barnet. Pedagogens uppgift är att lyssna och försöka förstå vad barnet har för strategi när de tillägnar sig kunskap. Barnet ska sedan stödjas i den strategi den väljer för kunskapsinhämtning.

Det fysiska rummet ska vara ljust och luftigt. Dagsljuset ska få möjlighet att strömma in och göra fantasieggande skuggmönster i lokalen. Varje skola har en stor lekhall. Denna kallas inom Reggio Emilia -pedagogiken för piazza (torg). I lekhallen får barnen stort utrymme att prova sina kroppar i dans, rytmik, rörelse och lek. Möblerna i lokalen är framtagna i samarbete mellan pedagoger och arkitekter. Möblerna har spännande former som inbjuder till lek. I förskolan finns även en ateljé där eleverna jobbar med lera, färger, vatten m.m. I ateljén jobbar en ateljérista tillsammans med barnen. Ateljéristan är en pedagog som är speciellt anställd för att jobba med färg och form tillsammans med barnen. Eleverna arbetar vid stafflier, på stora dukar och med stora lerklumpar. Ingen behöver vara rädd för att kladda ner sig själv eller lokalen. Ateljéristans pedagogiska utbildning hjälper henne förstå att kunskapsvinster hos eleverna blir större om de slipper känna sig hämmade av att ordningen i rummet ska hållas. Rummet är byggt för att klara detta.

Denna syn på skapande verksamheter anser vi vara central, då förhållningssättet pedagogerna har många gånger är avgörande för hur integreringen av skapande ämnen lyckas. För att orka med det merarbete som blir då (material ska plockas fram och bort) skapande ämnen används, är det viktigt att pedagogerna kan påminna sig om det kunskapsvinster eleverna kan göra genom skapande aktiviteter.

4.3.4 Lev S. Vygotskij

Vygotskij var en nytänkare inom sovjetisk psykologi. Han såg fantasi som ett sätt att utföra operationer hos det mänskliga sinnet. Enligt Vygotskij besitter alla människor förmågan att fantisera. Fantasin är lika viktig för de vetenskapliga upptäckterna som vid tillkomsten av ett

konstverk. Den vuxne besitter enligt Vygotskij en större mängd erfarenheter och upplevelser än barnet. Detta beror på att den vuxne levt längre och därigenom fått uppleva fler intryck. Därför är enligt Vygotskij barnets fantasi fattigare än den vuxnes eftersom barnet inte erfarit lika mycket ännu. Vygotskij anser att den vuxna människan med välutvecklad fantasi är en rik människa.

Den pedagogiska slutsats man kan dra av detta är att det är nödvändigt att vidga barnets erfarenheter om vi vill skapa en tillräckligt stadig grund för dess skapande verksamhet. Ju mer ett barn har sett, hört och upplevt, ju mer de vet och har tillägnat sig, ju större mängd verklighetselement de besitter i sin erfarenhet, desto betydelsefullare och produktivare blir dess fantasi vid i övrigt lika förutsättningar. (Vygotskij, 1995:20)

Minnet och fantasin står inte i motsats till varandra, de grundar sig i varandra och bildar oavbrutet nya kombinationer.

4.3.5 Malcolm Ross

Malcolm Ross anser att alla människor besitter en slags känslointelligens. Han beskriver det som att människans inre värld och hennes kunskap om den existerar enbart för att jag som subjekt lever. Det jag upplever i form av känslor, exempelvis känslan av vatten när jag simmar i en svalkande sjö eller det engagemang och förtvivlan jag känner inför någon orättvisa. Detta menar Ross är subjektkunskap och känslointelligens. Ross anser att brist på subjektkunskap hos barn och ungdomar kan vara orsak till anpassningsproblem och beteendestörningar. Den inre och yttre världen är i obalans. Bristande sammanhang mellan den kunskap skolan önskar förmedla, och det enskilda barnets känslomässiga reaktioner kan hindra inläring och utveckling. Ross ser de estetiska ämnena som huvudområden vid inläring av de känslomässiga intelligenserna (Carlsen & Samuelson, 1995:32-38).

4.3.6 Pedagogens roll enligt Ann Granberg

Ann Granberg anser att det är av vikt att ha engagerade, inspirerande och kunniga pedagoger. Hon menar att man ”skulle aldrig komma på tanken att lämna dem (barnen) ensamma i skidbacken och låta dem åka på ohyvlade brädlappar med stöttor i händerna och gummistövlar på fötterna” (Granberg 2001:31). Hennes åsikt är att en insatt pedagog både kan inspirera och ge barnen lämpliga anvisningar när det gäller de skapande verksamheterna. Hon menar att en okunnig pedagog till och med kan kväva och hindra barns entusiasm och experimentlusta (Ibid: 32). Pedagogen skall delta i barnens lek och skapande aktiviteter där hon kan stödja dess lärande, erfarenheter och intryck enligt Granberg. Hon menar att pedagogen ger stora möjligheter till språklig kontakt genom att använda sig av skapande ämnen. Man kan hjälpa dem att sätta ord på sina upplevelser genom att lyssna lyhört, uppmuntra och ge stöd. Hon skriver om pedagogen som deltagande har som uppgift att ”skapa trygghet, och arbetsro, vägleda och ge kunskap samt att inspirera och entusiasmera” (Ibid: 34)

Vidare skriver Granberg också om pedagogen i bakgrunden där pedagogens roll är att träda tillbaka, ge barnen rika möjligheter att ostörda och på egen hand utforska och experimentera. Hon anser att det är viktigt att respektera deras integritet och deras individuella sätt att ta till sig kunskap. ”Skapande verksamhet måste utgå från småbarnets egen aktivitet och

experimenterande på deras eget individuella sätt” (Ibid: 35). Pedagogen i bakgrunden har som uppgift att serva, iakttä och uppmuntra barnet. Hon betonar att det är lusten, glädjen och det sinnliga som skall uppmuntras. Hon vill att barnen genom skapandet skall få positiva upplevelser och fina minnen. Hon hävdar bestämt att dokumentation av barnens skapande ger pedagogerna en större förståelse för barnets utveckling. Några argument som ofta kommer upp då i samtal med andra pedagoger är att de anser att för stora barngrupper, praktiska göromål, brist på tid och personal gör att många pedagoger avstår från dokumentationen. Hon menar att genom dokumentationen kan man möta barnet där det är och möta dess behov. Ann Granberg skriver vidare;

Småbarn använder alla intelligenser och alla sinnen för att ta till sig erfarenheter och kunskaper. De är mycket fysiska, använder sin kropp, gör saker med händerna, undersöker allting och fantiserar. Med hjälp av syn, känsel, hörsel, lukt och smak får de kunskap om omvärlden (Granberg 2001:24).

Även Reggiopedagogen påminner om Ann Granbergs syn på lärande. De båda menar att det är ett givande och tagande när diskussion och samtal förs mellan vuxen och barn. De ger varandra nya kunskaper.

5. Metodval

Efter att undersökningens syfte och frågeställningar utformats föll sig valet av kvalitativ metod naturligt. Då vi ville undersöka både möjligheter och svårigheter som pedagoger möter när de integrerar skapande verksamhet i sin undervisning är vi intresserade av *deras* upplevelser. Vi var alltså ute efter att förstå hur de som enskilda individer upplever problem respektive möjligheter. Detta är någonting som är svårt att kvantifiera. Kvale (1997) menar att;

Ämnet för den kvalitativa forskningsintervjun är intervjupersonens livsvärld och hennes relation till den. Syftet är att beskriva och förstå de centrala teman som den intervjuade upplever och förhåller sig till (Kvale, 1997:34).

Den metod vi valt är därför kvalitativ intervju.

5.1 Intervjufrågornas utformning

När valet av metod var bestämt påbörjade vi utformningen av intervjufrågorna. I den kvalitativa intervjumetoden strävar man efter att få så uttömmande svar som möjligt. Därför måste intervjufrågorna utformas så att detta kan uppnås. Vi började med att skriva ner olika förslag på vad vi trodde att de tillfrågade lärarna skulle kunna ge som exempel på hinder respektive möjligheter. Vilka förklaringar ser lärare till varför man skall använda sig av skapande verksamhet eller inte? Men varför använder man sig i så liten utsträckning av det då? Är man van vid ett sätt att arbeta och lära ut kunskap? Kräver det så mycket mer av pedagogerna i tid och planering så att man stannar vid blotta tanken? Finns det inte ekonomiska möjligheter? Är det lokalerna som sätter stopp för sådan verksamhet? Finns det för lite personal eller är barngrupperna för stora? Vad är det som gör att många inte utvecklar sitt arbete trots att vi vet att det är viktigt och att det till och med står i läroplanerna att det är mål som vi skall uppnå? Efter en tids funderande och diskuterande kom vi fram till att följande faktorer skulle kunna påverka läraren vid integreringen.

- Tid.
- Syn på skapande verksamhet.
- Styrdokument.
- Ekonomiska ramar.
- Praktiska ramar.
- För få pedagoger.
- För stora barngrupper.

Vi utformade ett manus med frågor vi trodde vi kunde få användning av. De första frågorna behandlade den intervjuades ålder och utbildning. Dessa kan beskrivas som fasta frågor med fasta svarsalternativ. Genom dessa frågor ville vi främst få information av intervjupersonen men också ge en enkel och mjuk start av intervjun. När vi avslutat de fasta frågorna övergick vi till frågor av mer öppen karaktär. Dessa frågor är vidare i sin utformning och de öppna svaren vi får leder oss till att utforma och ställa nästa fråga. Vi måste alltså vara lyhörda för vad intervjupersonen svarar och vara beredda att fråga om de frågor vi har på pappret. Johansson & Svedner (2006) menar:

I den kvalitativa intervjun är endast frågeområdena bestämda, medan frågorna kan variera från intervju till intervju beroende på hur den intervjuade svarar och vilka aspekter denne tar upp. Syftet med den kvalitativa intervjun är att få den intervjuade att ge så uttömmande svar som möjligt. Då måste frågorna anpassas så att intervjupersonen får möjligheter att ta upp allt hon har på hjärtat. (Johansson & Svedner, 2006:43).

5.2 Urval

Under den verksamhetsförlagda utbildningen har vi båda mött lärare på våra praktikskolor som arbetat med att integrera skapande verksamheter i undervisningen av de traditionellt mer teoretiska ämnena. Vi kontaktade dessa för att fråga om de var intresserade att delta i vår undersökning. Sammanlagt gav vi förfrågan till sex lärare som jobbar inom skolans lägre åldrar. Tre av dem hade möjlighet att ställa upp på vår intervju. De tre pedagogerna som deltagit i undersökningen är klassföreståndare för en första-, en andra- och en tredjeklass. Som redan nämnt så var det endast hälften av de tillfrågade lärarna som hade möjlighet att medverka i undersökningen. Detta fick oss att fundera över om intervjumaterialet vi skulle använda som underlag i vår analys skulle räcka. Stukát (2005) menar att:

Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga (Stukát, 2005:32).

Efter att ha läst mer om kvalitativ intervju beslöt vi att ha lite is i magen. Vi ville utföra de tre inbokade intervjuerna och sedan bedöma om underlaget var tillräckligt för en heltäckande analys. Då intervjuerna avslutats och transkriptionen av dessa var klar, gjorde vi en utvärdering av materialet. Efter att ha sammanvägt materialets kvalitet och tidsramen för uppsatsens färdigställande, ansåg vi att materialet skulle räcka. Vi bestämde oss att nöja oss och gå vidare med analysen utifrån Johansson & Svedner (2006) diskussion om saken:

Det är inte så att skillnaden mellan ett bra och ett mindre bra examensarbete ligger i att det förra innehåller fler intervjuer "[...]" till sist är det användningen av det insamlade materialet som är avgörande (Johansson & Svedner 2006:21).

5.3 Förintervju – Pilotfall

Frågorna med öppna svar, arbetade vi fram med utgångspunkt i de faktorer vi trodde vi skulle kunna påverka lärarens försök av integrering. Genom att operationalisera de faktorer vi trodde kunde påverka lärarens försök till integrering av skapande ämnen, utarbetade vi tänkbara frågor att ställa till intervjupersonen. För att sedan ta reda på om dessa frågor är relevanta och kan hjälpa oss att uppfylla syftet med uppsatsen, använde vi oss av det Johansson & Svedner (2006) kallar förintervju (Ibid:44). Vi valde att göra två förintervjuer. De två intervjupersonerna hade båda koppling till läraryrket, då den ena är färdig lärare och den andra läser sin sjätte termin inom lärarprogrammet. Förintervjuerna visade att våra frågor fungerade väl. De tillfrågade ansåg att frågorna var breda och att det fanns utrymme att ge djupa och uttömmande svar. Vi frågade även om de upplevde att frågorna var värderande på något vis. Det gjorde de inte. Både Johansson & Svedner (2006:44) och Stukát (2005:38) menar att det inte är lämpligt att använda frågor som uttrycker intervjuarens åsikter och därigenom är värderande. Vi försökte utforma intervjufrågorna utan att använda oss av värderande ord och uttryck.

5.4 Etik

När en intervju med vetenskaplig anknytning skall genomföras är det viktigt att deltagarna först informeras och sina rättigheter. Stukát (2005) skriver:

Undersökningens syfte och tillvägagångssätt i stora drag bör beskrivas för de deltagande samt hur resultatet kommer användas och presenteras. Eventuella risker för obehag och skada skall redovisas (Stukát 2005:131).

Vi talade om för de deltagande att;

- deras riktiga namn och arbetsplats inte skulle komma att nämnas i uppsatsen.
- de kan avbryta för att ställa egna frågor om undersökningen när som helst.
- de har rätt att avbryta sin medverkan när de önskar.

Vi berättade även att vi skulle dokumentera intervjun med hjälp av en bandspelare. Banden kommer att användas vid analysen och endast avlyssnas av oss.

5.5 Genomförande

Innan intervjuerna genomfördes skrev vi ett gemensamt brev till de lärare vi ville intervjua. Vi berättade kortfattat om vår uppsats och dess syfte. Vi berättade även hur lång tid intervjuerna förväntades ta. Intervjuerna ägde rum på deltagarnas arbetsplatser. Vi tror att de intervjuade skulle känna sig tryggare i sin egen miljö. Därigenom hoppas vi uppnå en mer avslappnad stämning där respondenten kan dela med sig av sina erfarenheter på bästa sätt. Vi deltog båda två vid intervjuerna. Stukát (2005) menar att två personer kan upptäcka och förstå mer än en person. Genom att vi båda var med, tror vi att vi kan uppfatta olika saker i svaren vi får. På så vis kan vi ställa bättre och mer uttömmande frågor till respondenten. Vi talade även om för lärarna att vi inte på något sätt var ute efter att värdera hur bra eller dåligt de lyckats med integrering av skapande verksamhet. Vår intention med detta var att få lärarna att förstå att vi är lika nyfikna på de svårigheter de upplever, som på möjligheterna. Vi såg annars en risk i att

lärarna skulle uppleva vår undersökning som prestigekrävande och därigenom framhäva möjligheter framför svårigheter.

Som vi redan påpekat ser inte frågorna likadana ut vid varje intervju inom den kvalitativa intervjun. Johansson & Svedner (2006) anser att man genom så kallade speglingar av vad respondenten har sagt kan uppmuntra denne att stanna vid ämnet. Med spegling menas att man gör en kort sammanfattning av vad den intervjuade sagt, genom att inleda med; ”du menar alltså”. Denna teknik använder vi vid den sista av intervjuerna.

5.6 Bearbetning av insamlat material

Vi spelade in alla intervjuerna på kassetband. På så vis kunde vi i lugn och ro koncentrera oss på vad respondenten sade, utan att behöva föra några längre anteckningar under samtalet. När vi avslutat intervjun lyssnade vi av bandet och transkriberade det som sades. Då alla intervjuer skrivits ut kunde vi sedan strukturera in svaren i följande kategorisystem.

1. Lärarens syn på innebörden av begreppet skapande verksamheter.
2. Hinder vid integrering av skapande verksamheter inom skolan.
3. Möjligheter vid integrering av skapande verksamheter inom skolan.
4. Varför lyckas/lyckas inte integreringen av skapande verksamheter?

Utifrån dessa kategorier kunde vi sedan strukturera upp resultatet av vad som framkommit i undersökningen.

6. Materialpresentation och analys

Här följer en kort informantpresentation av informanternas ålder, kön, utbildning och erfarenhet av läraryrket. Därefter följer en redogörelse över vad lärarna gett för svar på våra tre frågeställningar. Svaren presenteras i form av citat och sammanfattningar från de tre genomförda intervjuerna. I resultatredovisningen finns även en teoretisk återkoppling och analys inbakad.

6.1 Informantpresentation

Då vi lovade våra informanter anonymitet i den färdiga uppsatsen, har vi valt att benämna informanterna för A, B och C.

A: är 44 år och har arbetat inom förskoleverksamheten i 20 år. För två år sedan läste hon vidare och har sedan dess arbetat i skolans tidigare åldrar. Hennes inriktningar under utbildningen var Svenska och SO. Hon har även läst matematik. Hon är för tillfället klassföreståndare i en förstaklass på en skola som ligger vid kusten på landsbygden.

B: är 64 år och har arbetat som klasslärare i 40 år. Hennes utbildning gav henne behörighet att undervisa i träslöjd, textilslöjd, idrott, bild, matematik, engelska, svenska och So-ämnena.

Hon har även läst flera kurser med skapande verksamheter som inriktning. Hon är för tillfället klassföreståndare i en tredjeklass. B arbetar på samma skola som informant A.

C: är 47 år. Hon avslutade sin lärarutbildning 1998 och har sedan dess arbetat i en skola på Hisingen. Hennes inriktningar under utbildningen var Svenska och SO, C har även läst kurser i musik inom lärarprogrammet. Hon är för tillfället klassföreståndare i en andraklass.

6.2 Resultatredovisning

Under punkten bearbetning av insamlat material i metodavsnittet nämner vi att de svar vi fick under intervjuerna kan struktureras in under följande fyra kategorier:

1. Vilken syn har lärarna på innebörden av begreppet skapande verksamheter.
2. Vad upplever lärarna som hinder vid integrering av skapande verksamheter inom skolan?
3. Vad upplever lärarna som möjligheter vid integrering av skapande verksamheter inom skolan?
4. Varför lyckas/lyckas inte integreringen av skapande verksamheter?

I följande resultatredovisning har vi valt att använda oss av samma frågeställningar som det ovannämnda. Vi inleder med en presentation av svaren på respektive fråga. Efter varje frågeredovisning följer en sammanfattning av de huvudsakliga resultaten.

Informant A och B var de två första personerna som vi intervjuade, de arbetar på samma skola. Det är en skola som ligger för sig själv ute vid kusten. De har inget samarbete eller utbyte med andra skolor. Lärarna arbetar inte i arbetslag utan utformar själva sin undervisning.

6.3 Lärarnas syn på skapande verksamhet

Informant A tycker att skapande verksamhet är när barnen får använda alla sina sinnen. Hon anser även att de elever som helst sitter och läser behöver få ”komma loss” ibland och skapa med händerna. Hon nämner tredimensionellt skapande men kom också på att man även kan skapa genom att skriva. Hon försöker lyssna in vad barnen vill arbeta med och utifrån det använda sin fantasi till att hitta på en skapande aktivitet. Hon säger att hon försöker använda sig av lek och drama. När vi frågade henne vad skapande verksamhet var för henne svarade hon:

Att man får uttrycka sig ganska fritt med sin egen kreativitet, Jag tänker först på tredimensionellt skapande och sådana saker, men egentligen behöver det inte handla om sådana saker utan det kan faktiskt vara att man kan skapa genom att skriva och använda den ganska fritt. Jag skulle gärna använda skapande verksamheter mer men det är svårt att få tid. När man har de minsta så är det så korta dagar och man måste ju lära dem skriva, läsa och räkna. Det måste man ge dem väldigt mycket, så tiden går ju åt till det. Men samtidigt så kan man ju väva in skapande i det. Och det försöker jag nog göra.

Vi anser utifrån vår teoridel, att informant A främst ser skapande ämnen ur ett intrinsiskt perspektiv då hon säger att det är svårt att få tiden att räcka till något annat än att lära barnen läsa, räkna och skriva. A använder inte skapande verksamhet som ett redskap för att lära ut teoretiska ämnen. Hon menar att de skapande ämnena har ett egenvärde som gör att eleverna bör få använda sig av det. Informanten vågar inte lita på att de skapande ämnena kan hjälpa barnen att tillägna sig kunskaper inom teoretiska ämnen som svenska och matematik. A har till en början svårt att sätta fingret på vad hon anser att begreppet skapande verksamheter innefattar, men under samtalets gång nämner hon följande aktiviteter; tredimensionellt skapande, lek, drama, slöjd och idrott. När barnen skapar får de möjlighet att använda sig av alla sina sinnen menar informant A.

Informant B berättar gärna och mycket om att hon tycker att skapande ämnen är väldigt roligt och det är något som hon själv håller på med på fritiden. Hon tycker att man befäster kunskap genom skapande verksamheter.

Skapande verksamheter är när man använder fler sinnen än sin hand för att skriva med och sina ögon för att läsa. Annat material där man använder båda händerna att jobba med. När du skriver använder du en hand men när du använder två händer lär du dig jättemycket mer. Forma, kladda, klippa, klistra, måla ja även musik och ibland kan det till och med vara idrott. Att man försöker att få in så mycket av alla sinnen, det är det jag tycker är skapande. Så fort man håller på med någonting så försöker man ju leta efter hur man kan få in det här på flera sätt. Jag tycker att jag tar mig mycket tid till skapande verksamheter. Jag har möjlighet att ta all den tid jag behöver, för att jag anser att man hellre kan lägga något annat åt sidan. Men jag kan ju inte bara ha det, det går ju inte, då blir det ju inte någon integrering utan ett självändamål. Jag får inte dåligt samvete om jag håller på att måla för mycket.

Hon säger att om eleverna använder båda händerna gör det att de lättare kommer ihåg vad de gjort. Hon vill att undervisningen skall vara lustfylld och den skall ge barnen roliga minnen. Hon tycker även att skapande kan vara musik, teater och idrott. Hon säger också att har man väl påbörjat ett projekt så måste man låta det ta tid att bli färdig och inte avbryta mitt i arbetet.

Gardner menar att genom våra olika intelligenser tillgodogör vi oss nya kunskaper. Detta kan vi koppla till informant B:s uppfattning om att så många som möjligt av våra sinnen skall integreras när hon använder skapande i klassrummet med sina elever. I vår teoridel nämner vi Deweys syn. Informant B:s synsätt kan vi härleda till Deweys syn på lärande. Dewey menar att kunskap blir mer bestående då vi använder händerna i inlärningsituationer. Informant B har dessutom en mycket instrumentell syn på skapande verksamheter. Hon ser de estetiska ämnena som utomordentliga verktyg vid kunskapsinhämtning. I vår teoridel nämner vi Vygotskijs syn på minnet och fantasi som en viktig komponent när det mänskliga sinnet utvecklas. Informant B använder skapande verksamhet för att göra undervisningen lustfylld och ge barnen fina minnen, något som vi påpekar i vår teoridel och ligger i linje med vad Granberg (2001) uttrycker då hon talar om vikten av ett lustfyllt lärande.

Informant C menar att skapande verksamhet är att göra något praktiskt samtidigt som man läser. Hon tror att kunskapen sätter sig på ett djupare plan när man använder sig av visuella bilder vid kunskapsinhämtning.

Jag tror att den visuella bilden är jätteviktig vid inläring. Jag tror att kunskapen sätter sig på ett annat vis när man får ta in den med flera olika sinnen.

C tycker även att skapande av egna skönlitterära böcker är en skapande verksamhet. Genom att använda sig av konstnärligt material vid teoretisk inläring tror sig C nå fler av eleverna. Utöver bild och skönlitterärt skapande tycker C även att dans, drama och musik hör till de skapande ämnena.

Informant C tror att kunskapen befästs genom att man får ta in information genom flera olika sinnen. Hennes syn på skapande verksamheter är instrumentell. Den visuella bilden är enligt henne central. Inom Reggio Emilia har man en liknande syn. Genom att stimulera sinnen med hjälp av bilder och föremål i klassrummet kan barnen föra en kreativ och utvecklande dialog med miljön. C tycker också att skapande av egna böcker är en skapande verksamhet. Som vi tidigare nämnt i vår teoridel så räknas inte skönlitterärt skrivande till de estetiska verksamheterna i den svenska skolan. I England förs däremot en debatt om skönlitteraturens möjliga tillhörighet inom de estetiska ämnena. Informanterna A och C upplever fri skrivning som en skapande verksamhet.

6.4 Hinder vid skapande verksamhet

De hinder som informant A ser är att det är svårt att få tiden att räcka till. Hon anser att det krävs en hel del planering. Även B och C upplever att integrering av skapande ämnen är mer tidskrävande under planeringsstadiet. Informant A anser även att om man skall kunna utnyttja alla slags skapande verksamheter som slöjd, idrott och musik ser hon svårigheter med att få till samtal och träffar med de andra pedagoger som blir involverade. Den här terminen har hon arbetat helt ensam och det ser hon som ett hinder. Hon tycker att det är viktigt att ha någon att ha utbyte med för att bolla idéer. Det finns inte heller fungerande lärarlag eller någon kollega som känns naturlig att rådfråga. Ett annat hinder som A ser är att hon skulle vilja ha en bildsal, men detta finns inte. Hon tror att många begränsas i sitt skapande om det blir för rörigt och stökigt i klassrummet. Hon säger:

Men det jag kan sakna tycker jag, men det finns väl oftast inte på mindre skolor, är en riktig bildsal där man kan släppa loss och stöka ner, för det tror jag faktiskt begränsar många för att det blir så rörigt.

Informant C upplever att det krävs mer disciplin i barngruppen när man arbetar med skapande verksamheter.

Den här klassen har lite svårt att klara av ett friare arbetssätt. Det måste vara lite mera styrt för att de skall klara det. Jag känner att man kan inte ha det hur bullrigt som helst, det är viktigt att det är lugnt och sansat i klassen. Men skall man ha så här lite friare saker, så måste man veta vilka regler som gäller och som man måste hålla sig till. Man kan inte bara springa där och låta bli att städa efter sig.

C anser också att lektionspass med skapande verksamhet kräver mer struktur. Hon känner ibland att hon har svårt att vara strukturerad.

Jag får det så rörigt, i slutet på veckan är det så rörigt. Det ligger hos mig själv, jag skulle vilja vara mer strukturerad och ha allting på sin plats.

Precis som informant A upplever informant C att det vore bra med fler vuxna i verksamheten. Informant C har dock en annan förklaring än A till varför fler vuxna borde finnas.

Det stöd man kan få i form av extra personal är när några av barnen behöver hjälp vid inläring. Men det är kanske inte just det de alltid behöver stöd med.

Informant C skulle vilja ha en extra personal när klassen arbetar med skapande aktiviteter. Hon tror då att eleverna skulle få mer arbetsro och att lektionerna skulle bli lugnare och mer strukturerade.

De tydligaste hindren, för integrering av skapande verksamheter, som framkom under intervjuerna verkade utifrån ovanstående redovisning vara följande.

- Tid
- Svårt att få till samarbete med andra pedagoger.
- Ingen tillgång till bildsal.
- Kräver mer disciplin hos eleverna.
- Kräver mer struktur och planering för läraren.
- Svårt när man är få i personalen.

6.5 Möjligheter vid skapande verksamheter

Informant A anser att den skapande verksamheter ger barnen möjlighet att få använda alla sina sinnen. Hon nämner att en anledning till att hon använder sig av skapande verksamhet är att eleverna skall få möjlighet att prova olika sorters aktiviteter när de skall inhämta nya kunskaper. De skall få använda sig av alla sinnen. Hon menar att alla barn är olika och har olika fallenhet för olika ämnen i skolan. Hon anser också att de är berikande att skapa och de som inte är vana vid att skapa skall få chansen att "komma loss".

Det är jätteviktigt! Barn är ju olika, vissa har lättare för andra ämnen än de rent vanligt skolmässiga och då är det viktigt att de får tillfälle att använda det och även för de som helst läser så kan det väl vara väldigt berikande att göra något mer skapande någon gång. Komma loss liksom!

B medger att det tar mer tid att förbereda och utföra lektioner med skapande verksamheter, men hon påpekar att detta inte är något som helst problem. Då hon anser att eleverna får ut så mycket av detta arbetssätt. Därigenom ser hon detta som en möjlighet snarare än ett hinder. Informanten vet av erfarenhet att genom skapande lär sig eleverna de mer teoretiska ämnen som läsning, skrivning och matematik. B har fullkomlig tilltro till sin arbetsmetod. Hon ser också möjligheter i sitt eget intresse för skapande verksamheter eftersom hon själv ofta tänker i konstnärliga banor och där igenom får idéer.

Jag är väldigt intresserad av sådana här saker så jag behöver inte tänka så mycket på hur jag skall integrera skapande ämnen. Det brukar ploppa ned en massa av sig självt.

Informant C anser att hon genom att använda sig av skapande verksamheter, ökar barnens intresse för att ta till sig nya kunskaper.

När vi arbetar skapande blir barnen så ivriga att lära mer. Och när vi jobbar så här fritt kan jag dessutom nappa på det de blir sugna att lära sig mer om. Jag ser att när motivationen är väckt hos barnen, då finns det nästan inga gränser för hur mycket de kan ta in och ta till sig.

C säger vidare att hon lär sig så mycket av eleverna när de jobbar med sina djurböcker.

De tecknar och skriver, informationen hittar de i djurböcker vi lånar på biblioteket. Alla får ta del av varandras böcker och de visar stolta vad de gjort. Jag lär mig också jätte mycket om djur och så, bara genom att höra dem berätta och se på de fantastiska illustrationerna de gör.

Informant C anser att den viktigaste anledningen till att man skall använda skapande verksamheter, är för att väcka och hålla elevens intresse vid liv. C menar vidare att det är viktigt att hjälpa eleverna att hitta sin inlärningsstil och de verktyg för kunskapsinhämtning som denne behärskar bäst.

Man måste visa på flera olika sätt att lära in saker, de är ju så olika, de vet inte vilket sätt de lär bäst på, inte förrän de provat olika strategier.

De tydligaste möjligheterna, då man integrerar skapande verksamheter i undervisningen, som framkom under intervjuerna utifrån ovanstående redovisning är följande.

- Barnen får variation i undervisningen.
- Uppfattningen och känslan av att barnen får ut mycket av skapande verksamhet gör att pedagogen känner sig motiverad.
- Barnen blir mer motiverade att lära sig mer när de jobbar skapande.
- Det är lätt att se var barnen befinner sig i sin inlärningsprocess. Därav kan pedagogen lättare anpassa undervisningen.

6.6 Troliga hinder och möjligheter som inte upplevdes av lärarna

Innan intervjuerna genomfördes, funderade vi över komponenter som eventuellt skulle kunna påverka informanterna vid deras försök till integrering av skapande ämnen. En av de faktorer vi trodde skulle kunna ha en negativ inverkan var barngruppens storlek. Vid intervjutillfällena frågade vi respektive lärare om detta. Ingen av de tillfrågade upplevde gruppens storlek som ett problem. Förklaringen till detta är förmodligen att ingen av de tillfrågade har fler än 15 elever i sina respektive klasser.

En annan komponent vi trodde skulle kunna påverka negativt var dålig tillgång på material. Det visade sig att ingen av de tillfrågade pedagogerna tyckte att de hade dålig tillgång till detta. Informant B uttrycker sig på följande vis.

Om man har lite fantasi och framförhållning, så är det inga problem.

Saknas material har de tre pedagogerna möjlighet att köpa in för skolans räkning.

En tredje faktor vi trodde skulle kunna upplevas som ett hinder eller en hjälp i arbetet var läroplanen. Ingen av lärarna upplever läroplanens mål och riktlinjer som något problem. Däremot ansåg de sig ha stöd i ett fritt sätt att utforma sin undervisning. De vet vad eleverna skall hinna uppnå under de tre år de är deras klassföreståndare. Läroplanen ger dem stort utrymme att utforma undervisningen som de själva önskar, detta anser alla det tre tillfrågade informanterna.

6.7 Varför lyckas/lyckas inte integreringen av skapande verksamheter?

Genom vår frågeställning om pedagogens syn på skapande verksamheter har vi försökt att analysera fram faktorer kring varför integreringen av skapande verksamheter lyckas eller ej. Vi har tidigare nämnt att informant A har en intrinsikal syn på skapande verksamheters syfte. Informant B och C har en instrumentell syn. Vi ser att informant B och C har större tilltro till att skapande verksamheter kan användas som verktyg vid inläring av teoretiska ämnen. I och med denna uppfattning blir integreringen inte så besvärlig. Det faller sig mer naturligt för B och C att väva in skapande ämnen när ett teoretiskt ämne ska utövas. A har svårare att få tid över till att använda sig av skapande verksamheter. Hon litar inte tillräckligt på att skapande ämnen kan hjälpa eleverna att inhämta kunskaper i de teoretiska ämnena.

Informant A:s åsikt om "röriga och stökiga" klassrum skulle kunna bero på att hon har ett litet klassrum men det finns även andra faktorer som kan spela in. Också här kan vi se att förhållningssättet till skapande verksamhet kan ha betydelse. Om A istället skulle välja att se det "röriga" som en kreativ skapandeprocess där det ibland blir lite färgspill och kladd på bänkarna, så tror vi att både hon och hennes elever skulle kunna få mer utbyte av aktiviteten. Inom Reggio Emiliapedagogiken har pedagogens synsätt stor betydelse för kreativiteten i klassrummet. Lokalerna i Reggio Emiliaförskolan är dessutom byggda och konstruerade så att skapande ämnen skall kunna utövas. Vi tror att många svenska pedagoger upplever lokalens utformning som ett problem när skapande ämnen skall utövas. Vi anser att fler lärare kan lockas till att använda skapande ämnen om skolornas lokaler omdisponeras. Finns större utrymmen tillgängliga så blir inte arbetet med fram- och undan-plockning så stort.

Både A och C upplever att de skulle behöva ha mer personal i klassrummet. A känner att hon skulle behöva någon att bolla idéer med och någon att utveckla sin verksamhet tillsammans med. Vi upplever att A skulle vilja använda sig av mer skapande verksamheter men hon vågar, enligt vår mening, inte riktigt lita till sin förmåga att integrera dessa på ett kunskapsutvecklande vis.

Eftersom informant B själv håller på så mycket med skapande verksamheter på fritiden anser hon sig inte behöva lägga ner så mycket tid på att komma på aktiviteter de skall göra inom

skapande verksamhet. Hon säger dock att det krävs mer och noggrann planering. Informanten menar vidare att man inte får vara rädd för att det blir rörigt ”för det blir det” anser B.

Informant B verkar trivas mycket bra med de skapande sätt hon arbetar. Vi tror att hennes entusiasm smittar av sig på eleverna och därigenom uppstår inte några större hinder. Vi tror också att hennes förhållningssätt till skapande verksamheter kan inverka på hennes ”hindersfria” syn. Granberg menar att en pedagog bör vara engagerad och inspirerad. Är pedagogen okunnig kan detta leda till att kväva och hindra barnens entusiasm. Vi anser att det är väldigt viktigt vilken attityd pedagogen har till ämnet och inlärningsmetoden de undervisar i. Känner eleverna att läraren inte trivs med sin arbetsmetod så smittar det fort av sig och inverkar på arbetsklimatet i klassrummet. Informanten medger det faktum att det blir rörigare när man arbetar skapande. Vi tror dock att hennes förhållningssätt till nyttan hos de skapande ämnena gör att hon kan ha överseende med denna rörighet. Denna syn delar hon med Reggio Emiliapedagogerna som står omnämnda i teoriavsnittet.

De hinder som informant C upplever vid ett friare arbetssätt är bland annat att klassen har svårigheter att klara av det. Malcolm Ross anser att brist på subjektkunskap och känslomässig intelligens hos barn kan var orsak till anpassningsproblem och beteendestörningar. Utifrån Ross teorier borde dessa barn få möjlighet att använda sig ännu mer av det fria arbetssättet, då Ross menar att de estetiska ämnena är huvudområden vid inläring av de känslomässiga intelligenserna. Precis som informant A upplever informant C att klassrummet lätt blir ”rörigt.” Vi tror att pedagogen och eleverna skulle kunna uppleva ett större utbyte av de ”röriga” lektionspassen om man lät den skapande verksamheten ta den tid och det utrymme som behövdes. Kanske hade man först då sett mer av dess fördelar.

Informant B menar att skapande verksamhet leder till att eleverna får använda alla sina sinnen. Hon anser att om man får arbeta med båda händerna befäster detta kunskapen på ett bättre sätt. Eleverna kommer bättre ihåg vad de gjort och de minns på ett annat sätt. Efter flera års erfarenhet märker hon att de flesta elever tycker att det är väldigt roligt att skapa.

Vi ser även här att informantens positiva attityd till skapande verksamheter hjälper henne att se vinsterna med arbetsmetoden snarare än problemen. Hennes rika fantasi ger henne ständigt nya idéer. Vi menar att informant B är ett bra exempel på det som Vygotskij i teori delen, den fantasirika vuxna människan. Vygotskij anser att den som levt länge hunnit uppleva och erfara mer än ett barn, därigenom är den vuxnes fantasi större.

7. Sammanfattning och slutdiskussion

Resultatet av vår undersökning visar att pedagogerna till viss del har olika uppfattning om vad begreppet skapande verksamheter innefattar. Synen på hur och i vilket syfte dessa bör användas skiljer sig också något mellan informanterna. Vi tror att man kan se olika på vad skapande verksamhet är men ändå jobba mot samma mål. Att ge tillfälle för alla barn att lära sig på det sätt de har möjlighet till verkar ändå vara en central punkt för informanterna. De är måna om att arbeta på ett varierat och lustfyllt sätt. Två av de intervjuade pedagogerna har en mycket instrumentell syn på de skapande verksamheternas huvuduppgift. De använder estetiska ämnen som ett redskap vid inläring av exempelvis svenska och matematik. Den tredje informanten ser inte skapande verksamheter se ett redskap vid inläring av de traditionellt teoretiska ämnena. Hon använder gärna skapande ämnen i sin undervisning men ser dess syfte ur ett mer intrinsikalt perspektiv. Till vår stora förvåning anser ingen av

informanterna att de har dålig tillgång på material. Hindren som upplevs vid arbetet med de estetiska ämnena verkar delvis vara en fråga om förhållningssätt hos den enskilda pedagogen. Även synen på att skapande verksamheter tar mer tid i anspråk vid förberedelse, är gemensam för informanterna.

Kanske är det också så att lärarna skulle behöva mer tid, avsatt till att förbereda och planera arbetet med skapande verksamheter. En möjlig lösning på tidsaspekten skulle kunna vara att ha fler pedagoger i verksamheten. Två av informanterna uttrycker även denna önskan. Med fler personal i klassrummet skulle det skapande arbetet löpa enklare. Pedagogerna skulle kunna få möjlighet att bolla idéer med varandra och planerings- och förberedelsetiden skulle kunna delas mellan lärarna. Vi kan genom ovanstående diskussion se att tidsaspekten kan vara en ekonomisk fråga. Det kostar att tillhandahålla fler pedagoger och i en tid då skolan har knappa resurser är det svårt att få in extra pedagoger om behovet inte är skriande.

När vi summerar resultatet av vår undersökning, står det klart att vi kan ta med oss några viktiga erfarenheter ut i vårt kommande arbetsliv. Dels kan vi konstatera att de skapande ämnena verkar kunna fungera som instrument vid inläring av teoretiska ämnen. Vi kan också konstatera att vårt sätt att förhålla oss till vår undervisningsmetod och dess förutsättningar, är av största vikt om vi skall lyckas med arbetet.

7.1 Framtida forskning

Det skulle vara mycket intressant att under en längre period än tio veckor få göra samma slags studie som vi nu genomfört. Vi tror att resultatet kanske kommit att bli annorlunda om vi haft längre tid på oss. Studien skulle också ha blivit mer tillförlitlig om vi fått möjlighet att intervjua fler personer.

Om vi skulle ha gjort om samma studie nu, så skulle vi ha lagt ner mer tid på intervjuerna. I efterhand kan det vara svårt att förstå vad informanten egentligen menar med det de säger. Genom att ställa fler följdfrågor och inte vara så bunden av de intervjufrågor vi hade, tror vi att analysen hade blivit mer uttömmande.

Våra huvudsakliga frågeställningar var att ta reda på vilka svårigheter och möjligheter pedagoger ser med att integrera skapande verksamhet inom skolan. Under undersökningens gång märkte vi också att pedagogerna hade olika uppfattning och syn på hur skapande verksamheter kan användas. Vad kommer det sig att de har olika syn på det? Har det bara med utbildningen att göra eller har det med ålder, kön, sociala förhållanden, inställning eller intresse att göra? Att ta reda på varför det förhåller sig på detta vis hade varit intressant.

Det hade också varit av intresse att fråga skolbarnen vad de egentligen tyckte om skolan och den skapande verksamheten. Skulle de vilja ha mer skapande verksamheter i skolan? Varför? Kommer de till sin rätt i skolan? Får de möjlighet att visa vad de är bra på?

7.2 Konsekvenser för läraryrket

När vi sammanfattar resultatet av vår undersökning står det klart att tiden kan uppfattas som en bristvara när pedagoger skall integrera skapande verksamheter. Integreringen tar mer tid i

anspråk vid förberedelsestadiet, än den traditionella katederundervisningen. Två av våra informanter uttrycker en önskan om fler personal i klassrummet. Vi kan konstatera att extra personal kostar pengar och dagens skola har inte ekonomiska resurser till allt som skulle behövas. Kanske är det dags att regeringen tar sitt ansvar genom att skjuta till extra pengar. Läroplanens riktlinjer är till för att följas. Har pedagogerna svårt att utforma en varierad undervisning på grund av knappa personalresurser, så är det politikernas ansvar att ändra detta.

Vi tror även att kontinuerlig fortbildning i integrering av skapande verksamheter för lärare skulle kunna hjälpa fler pedagoger att våga använda sig av mer skapande i sin undervisning. Detta är också i slutändan en fråga om ekonomiska resurser.

Till sist vill vi peka på hur viktigt pedagogens förhållningssätt till tilltron av sin egen förmåga verkar vara. Litar du på din undervisningsmetod kan du nå långt.

8. Referenslista

Adolfson, Hannah & Lövgren, Hanna (2006) *Musikalitet - Tre rytmikpedagogers uppfattningar av begreppet* Örebro: Örebro Universitet

Anterot-Johansson, Lillemor (1998) *Drama i klassen* Vaxholm: Uppsjö Läromedel AB

Aulin – Gråhamn, Lena, Persson, Magnus & Thavenius, Jan. (2004) *Skolan och den radikala estetiken*. Lund. Studentlitteratur.

Carlsen, Kari & Samuelsen, Arne Marius. (1995) *Intryck och uttryck – de estetiska ämnesområdena i förskolan*. Malmö. Runa Förlag.

Centerheim – Jogeröth, Monica. (1988) *Vägen till språket*. Stockholm. Liber.

Erbert, Bodil & Rasmusson, Viveka (1991) *Undervisa i pedagogiskt drama* Lund: Studentlitteratur

Gedin, Marika & Sjöblom, Yvonne. (1995) *Från Fröbels gåvor till Reggios regnbåge*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.

Granberg, Ann. (2001) *Småbarns bild och formskapande*. Falköping. Liber AB.

Johansson, Marléne (2002) *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap* Göteborg: Göteborgs Universitet

Jonstoj, Tove & Tolgraven, Åsa. (2001) *Hundra sätt att tänka – Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Växjö. UR. Reggio Emilia Institutet.

Lindö, Rigmor. (2002) *Det gränslösa språkrummet – om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv*. Lund. Studentlitteratur.

Malmsjö, Lena. (1990) *Dans i skolan – en metodiskrift från danshögskolan*. Helsingborg. Danshögskolan.

Marner, Anders & Örtgren, Hans. (2003) *En kulturskola för alla*. Stockholm. Myndigheten för skolutveckling. Liber Distribution.

Selander, Stefan. (red.) (2003). *Kobran, nallen och majjen. Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*. Kalmar. Lenanders Grafiska AB.

Stukát, Staffan. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund. Studentlitteratur.

Sundin, Bertil. (1988) *Musiken i människan*. Stockholm. Natur och kultur.

Uddholm, Mats. (1993) *Pedagogen och den musikaliska människan*. Mölndal. Förlaget Lutfisken.

Vygotskij, Lev Semenovič (1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen* Göteborg: Daidolos.

Wallin, Karin, Mæchel, Ingela & Barsotti, Anna. (1981) *Ett barn har hundra språk*. Uddevalla. Sveriges utbildningsradio.

Wetterholm, Hans. (1996) *Det synliga språket – en lärobok i bild*. Stockholm. Runa Förlag.

<http://larstilar.cfl.se//default.asp?sid=1351>

<http://www.itis.gov.se/studiematerial/kopia/pdf/337.pdf>

http://sv.wikipedia.org/wiki/John_Dewey

Skolverket. *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet*.

<http://www.skolverket.se/skolfs?id=258>, 1994-03-14

Muntliga källor:

Intervju med tre pedagoger på skolor i Göteborgsområdet. Utförda 25/4 och 3/5.

9. Bilagor

Intervjufrågor

1. Vilket år tog du lärarexamen och hur gammal var du då?
2. Hade du arbetat inom skolverksamheten innan du blev färdig lärare?
3. Om ja; hur länge?
4. Hur länge har du arbetat som utbildad lärare?
5. Hur många skolor har du arbetat på?
6. Hur lång var lärarutbildningen när du läste den?
7. Vilka ämnen och moment ingick i din lärarutbildning?
8. Vilka centrala begrepp var populära under din lärarutbildning?
9. Vad anser du vara viktigt att förmedla till dina elever?
10. Vad är skapande verksamhet för dig?
11. Anser du att du använder dig av skapande verksamhet i ditt klassrum?
12. På vilket sätt?
13. Skulle du vilja lägga mer tid i klassrummet på skapande verksamhet?
14. Om Nej; motivera! Om Ja; varför och hur?
15. Krävs det mer av dig som lärare för att få in skapande verksamhet i undervisningen?
16. Trivs du med ditt sätt att arbeta?
17. Skulle du vilja förändra något?
18. Om Nej; motivera! Om Ja; varför och hur?
19. Skulle det gå att förändra den situation som du nu befinner sig i?
20. Om Ja; vad kommer det sig? Om Nej; varför inte?
21. Varför skall man ha skapande verksamhet?
22. Vad anser du om din kunskap när det gäller skapande verksamhet?
23. Skulle du behöva mer kunskap och utbildning?
24. Fanns det inbakat i den utbildning du gick?
25. Skulle det behövts mer?
26. Finns det tillräckligt med materiell för skapande verksamhet?
27. Finns det något du vill tillägga?